

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6 Sayı: 1

Sayfa: 32-69

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 30.05.2023

Düzeltilme Tarihi: 12.06.2023

Kabul Tarihi: 04.07.2023

Tez Özeti (Thesis Summation)

**BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDEKİ SAĞLIK ÇALIŞANLARININ BAKIŞ
AÇILARI İLE MEDİKAL TURİZM**

Medical Tourism With The Perspectives Of Healthcare Professionals In A University Hospital

Ezgi ŞAHİNLER ÇELİK*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Enis Baha BİÇER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öz

Uluslararası alanda turizm türleri içerisinde sağlık turizmi önemli bir yere sahiptir. Medikal turizm ise sağlık turizmi türlerinin popüleritesi en yüksek olan türüdür. İnsanların sağlıklı yaşam konusunda daha bilinçli hale gelmeleri ile birlikte medikal turizm daha fazla talep görmeye devam etmektedir. Medikal turizmdeki artan talep ise ülkeler için büyük bir pazar ve rekabet ortamı oluşturmaktadır. Medikal turizm konusunda rekabet avantajı sağlamak isteyen ülkeler sağlık sistemlerini ve turizm faaliyetlerini eş zamanlı olarak geliştirerek bu pazarda önemli bir yer edinmek için çaba göstermektedirler. Medikal turizm hizmet sunumunda, medikal turizm hizmeti veren sağlık kuruluşlarında çalışan bireylerin medikal turizme bakış açıları büyük öneme sahiptir. Çalışanların medikal turizme ve medikal turistlere bakış açılarının belirlenmesi ile sağlık kuruluşlarının sunmakta oldukları sağlık hizmetlerindeki aksaklıkların düzeltilmesi sağlanabilir ve çalışanlarının medikal turizm ve medikal turistler hakkındaki olumsuz tutumlarını olumlu hale getirmek için faaliyetler yürütülebilir. Bu çalışmada medikal turizm hizmeti sunmakta olan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının görüşlerine başvurulmuş ve toplam 418 sağlık çalışanı ile anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması neticesinde eksik bilgiler bulunan 36 adet anket formu çalışmadan çıkartılarak kalan 382 adet anket formu analize tâbi tutulmuştur. Anket formları SPSS v. 22.00 programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizm, Turizm, Sağlık Hizmetleri

* Sorumlu Yazar: ezgisahinler@hotmail.com

Önerilen Atıf: Şahinler Çelik E. ve Biçer E. B. (2023). Bir Üniversite Hastanesindeki Sağlık Çalışanlarının Bakış Açıkları İle Medikal Turizm, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 32-69

ABSTRACT

Health tourism has an important place among the types of tourism in the international arena. Medical tourism is the most popular type of health tourism. As people become more conscious about healthy living, medical tourism continues to be in greater demand. Increasing demand in medical tourism creates a large market and competitive environment for countries. Countries that want to gain a competitive advantage in medical tourism are trying to gain an important place in this market by simultaneously developing their health systems and tourism activities. In the provision of medical tourism services, the perspectives of individuals working in health institutions providing medical tourism services to medical tourism are of great importance. By determining the perspectives of the employees towards medical tourism and medical tourists, the problems in the health services provided by the health institutions can be corrected and activities can be carried out to make the negative attitudes of the employees about medical tourism and medical tourists positive. In this study, it is aimed to determine the perspectives of health professionals working in Sivas Cumhuriyet University Health Services Practice and Research Hospital, which provides medical tourism services, on medical tourism. This study consists of three parts. In the first part of the study, the concept of health, health services, its features and classification, the concept of health tourism, its characteristics and types in the second part, and the application part where the data analysis is made in the third part. In line with the purpose of the study, the opinions of the healthcare professionals working at Sivas Cumhuriyet University Health Services Practice and Research Hospital were consulted and a survey was conducted with a total of 418 healthcare professionals. As a result of the survey study, 36 survey forms with missing information were excluded from the study and the remaining 382 survey forms were analyzed. Questionnaire forms SPSS v. Analyzed with the 22.00 program. As a result of the study, 50.30% of the participants were women, 49.70% were men, 38.70% were in the 35-44 age group, 59.70% were university graduates, 26.70% were employed in auxiliary services professions. group and 65.20% of them have 6 years or more experience.

Key words: Health Tourism, Medical Tourism, Tourism, Health Service

GİRİŞ

Günümüzde ulaşımında yaşanan kolaylaşma ve gelişmeler ile birlikte seyahatlerin önündeki engellerin büyük ölçüde kalkması insanların turizm faaliyetlerine katılmalarını daha da arttırmıştır. Sağlık arayan sağlık turistleri ise bu kolaylıklar sayesinde sağlık turizmi faaliyetlerine her geçen gün daha fazla katılmaktadırlar.

Zaman içerisinde toplumların değişim göstermesi ile birlikte turizm olgusu da değişime uğrayarak çeşitlenmiş ve sağlık turizmi de bu çeşitliliğin içerisinde yer almıştır. Sağlık turizmi aslında yüzyıllardır var olan ancak toplumun yaşadığı değişimler ile kavramsallaşmış bir turizm çeşididir. Sağlık turizminin kendi içerisinde yapılan sınıflandırmada medikal turizm son zamanların en popüler turizm çeşididir.

Sağlık, insanoğlunun varoluşundan bu yana insan hayatının en önemli ve vazgeçilemez parçası olmuştur ve bu durum insanoğlu var olmaya devam ettiği sürece geçerliliğini koruyacaktır. Sağlığını korumak ve geri kazanmak isteyen bireyler çeşitli arayışlara girmişler ve seyahatler gerçekleştirmişlerdir. Sağlık turizmi diğer turizm faaliyetleri ile benzer

özellikleri taşımaktadır ancak sağlık turizmini diğer turizm türlerinden ayıran en önemli fark bireylerin sağlığı koruyucu, geliştirici ve iyileştirici tedavileri almak için seyahat etmeleridir.

Dünya nüfusunun giderek artması ile birlikte yaş ortalaması yükselmekte bu durumda kronik hastalıkların artışı anlamına gelmektedir. Kronik hastalıkların artışı sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır.

İnsanlar gelişen teknoloji ile birlikte sadece yaşadıkları yerdeki değil başka bölge veya ülkelerdeki sağlık kuruluşlarından, hekimlerin, tedavi fiyatlarından haberdar olabilmektedirler. Sağlık turizmi değişen yaşam koşulları ve teknolojik gelişmeler ile birlikte bu oluşumdan fayda sağlamak isteyen dünya ülkelerinin gözdesi olmuştur.

Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, fiyatı, kalitesi, teknolojik imkânların ileri seviyede olması, hizmet veren personelin yabancı dil bilgisi, hizmet veren hekimlerin eğitimi ve özel becerileri ve sağlık personellerinin yetkinlikleri ile tutum ve davranışları medikal turizmi talebini etkileyen faktörler arasındadır.

Medikal turizm hizmeti vermekte olan sağlık kuruluşlarında sağlık hizmetleri sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları büyük öneme sahiptir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açıları büyük önem arz etmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Kavramı

İnsanların hayatları süresince mutlu ve kaliteli bir yaşam sürmeleri, yaşam kalitelerini korumaları için insan hayatına direk etkisi olan sağlık en temel unsurdur (Turgu 2012: 10). Anspaugh, Hamrick & Rosato (1991) ise sağlığı *bir bireyin, mutluluk ve var oluşunun sağlanması açısından fiziksel, duygusal, sosyal, entelektüel ve ruhsal bileşenlerinin devamlı dengede tutulması* olarak tanımlamışlardır.

Öztek (2001), sağlık hizmetlerini, insan ve toplum sağlığını korumak, hastalıkları tedavi etmek, herhangi bir sebeple sakatlık yaşayan bireylerin diğer bireylere bağımlı olarak yaşamalarını ortadan kaldırarak toplum sağlığını arttırmak için verilen hizmetler bütünü şeklinde tanımlamıştır (Öztek 2001).

Sağlık hizmetleri, insanın ve toplumun sağlık seviyesinin geliştirilmesi amacıyla tedavi ve teşhis hizmetlerinin yanı sıra hastalık durumunu önlemek için sağlık kurumları vasıtasıyla sunulan hizmetlerin tamamını kapsamaktadır (Kavuncubaşı 2000: 32). Sağlık hizmetleri, bireylerin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda hem koruyucu hem de tedavi edici sağlık hizmetlerinin sunumunu sağlamak amacıyla sağlık kurum ve kuruluşları ile sağlık personelleri tarafından hizmet sunumunun gerçekleştirildiği ve ülke genelini kapsayan kalıcı bir sistemdir (Kırılmaz 2009: 349).

1.2. Sağlık Turizmi ve Medikal Turizm Kavramı

Turizm sektöründe bir üründen satın almak ya da bir hizmetten yararlanmak isteyen tüketicilerin o ürün ya da hizmetin verildiği ülkeye seyahat etmeleri gerekmektedir (Kozak, Kozak & Kozak 2019: 112). İnsanlar yıllardır daha iyi hastanelerde tedavi almak veya özel sağlık hizmetleri aramak için seyahat etmektedirler. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler ve internetin yaygınlaşması ile birlikte hasta bireyler alternatif tedaviler hakkında daha fazla bilgi edinebilmektedirler. Bu durum sağlık turizmi pazarının büyümesini ve bu pazara olan ilginin artmasını sağlamaktadır (Aydın 2012: 93).

Sağlık turizmi için farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Sağlık turizmi, insanların sağlık amacı ile ikamet ettikleri yerden başka yerlere seyahatlerini kapsayan ve konaklamayı da gerektiren turizm çeşididir (Tengilimoğlu 2017: 47). Carrera & Bridges (2006) sağlık turizmini bireyin zihin ve beden sağlığının korunması, iyileştirilmesi veya restorasyonu için yerel çevrenin dışında düzenlenen seyahatler olarak tanımlamışlardır. Sağlık turizmi, yaşanan yerden seyahat ederek sağlığı geliştirmek, sağlığı korumak ve bir sağlık problemine çözüm bulmak amacıyla yapılan seyahatlerdir (Özsarı & Karatana 2013: 137).

Geçmişteki fenomen zengin insanların gelişmiş ülkelere tıbbi hizmet almak için gitmesiyle günümüzdeki fenomen her kesimden insanın tıbbi hizmetler için gelişmekte olan hatta az gelişmiş ülkelere seyahatlerini içermektedir. Geleneksel olarak bireyler, toplumlarında bulunmayan tıbbi tedaviler için daha az gelişmiş ülkelere çok gelişmiş ülkelere seyahat etmişlerdir (Horowitz, Rosensweig & Jones 2007: 1).

Medikal turizmin temelinde tıbbi işlemler yer almakta olup bu özelliği medikal turizmi diğer sağlık turizmi türlerinden ayırmaktadır. Medikal turistler kaplıca, dinlenme tesisi veya tatil köyünde sağlığı koruma ya da geliştirme amacı taşıyan sağlık turistlerinin aksine özel tıbbi tedavi aramaktadırlar (Jenner 2008: 236). Medikal turizm, bireylerin ikamet edilen yerdeki sağlık hizmetlerince herhangi bir sevk verilmeksizin, tıbbi bakıma erişmek amacıyla cepten ödeme yapılarak gerçekleştirilen uluslararası seyahatleri ifade eder (Johnston, Crooks & Snyder 2012).

Sağlığı geliştirmekten farklı olarak sağlığı kazanma çabalarında tıbbi işlemleri zorunlu kılan durumda medikal turizm söz konusu olmaktadır (Dinçer 2018). Medikal turizmde tedavi maksadıyla başka bir ülkeye seyahat etmek gerekmekte olup gelişmiş ülkelerdeki artan maliyetler, bekleme sürelerinin uzun olması gibi nedenler bireyleri medikal turizme yönlentmektedir (Tengilimoğlu 2017: 53).

2.GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı medikal turizm hizmeti vermekte olan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarını belirlemektir.

Sağlık kuruluşlarında hizmet sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının medikal turistler ile birebir iletişim halinde olmaları bu kesimin görüşlerini önemli kılmaktadır. Bu araştırma ile sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarının belirlenmesi, medikal turizm konusunda başarılı olmak ve ilerlemek isteyen sağlık kuruluşları açısından önem arz etmektedir. Bu araştırma ile medikal turizm faaliyetleri kapsamında karşılaşılan sorunlar için çözüm önerileri getirilebilecek, düzeltilmesi gereken durumlar hakkında ve kaliteli bir medikal turizm hizmet sunumu gerçekleştirmek için fikir sahibi olunabilecektir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'ndeki sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarının belirlenmesine yönelik bu araştırmada anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Uygulanan anket toplamda beş bölümden oluşmakta olup bu bölümler sırasıyla demografik bilgiler, medikal turizmin etkileri, medikal turizmin sorunları, kurumsal yeterlilik ve Sivas'ın medikal turizm potansiyelinden oluşmaktadır.

Anket formunda ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde medikal turizm algısı ile ilgili toplamda 41 ifadeye yer verilmiştir. Katılımcılardan 5'li Likert Tipi ölçeğe göre değerlendirmede bulunmaları istenmiştir.

Anket soruları Erdoğan (2018)'ın yüksek lisans tezinde kullanmış olduğu anket sorularının medikal turizme uyarlanması ile oluşturulmuştur.

Anketlerin uygulanmasına yönelik saha çalışması 06.04.2021 tarih ve E-93596471-010.01-30415 sayılı 06 Nisan - 06 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup araştırma kapsamında hastane çalışanlarına toplamda 450 adet anket dağıtılmıştır. Anketlerin 418 adedinden geri dönüş alınmış, toplanan bu anketlerden 382 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketlerden 36 adedi eksik bilgiler bulunması nedeni ile analiz dışı bırakılmıştır.

Katılımcıların meslekleri idari, yardımcı hizmetler, diğer sağlık personeli, doktor ve hemşire olmak üzere 5 grupta toplanmıştır. Bilgisayar işletmenleri, büro memurları ve sağlık idarecileri idari meslek grubunda; güvenlikler, hasta bakıcılar, taşıma görevlileri ve temizlik görevlileri yardımcı hizmetler meslek grubunda; radyoterapi teknikerleri, sağlık bakım teknikerleri, tıbbi görüntüleme teknisyenleri, tıbbi laboratuvar ve patoloji teknisyenleri, biyologlar, eczacılar, acil tıp teknisyenleri diğer sağlık personeli meslek grubunda yer almaktadır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın analizleri %95 güven seviyesinde incelenmiştir. Öncelikle katılımcıların yapısını anlamak amacıyla demografik verilerin frekans tabloları hazırlanmıştır. Devam eden aşamada anket sorularının tutarlılığının ölçülmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Ankette yer alan ölçeklere verilen cevapların tutarlı olup olmadığını belirlemek için Cronbach's Alpha Katsayısı ile güvenilirlik analizi yapılmıştır. Cronbach's Alpha Değeri; bir ölçekte yer alan soruların varyanslarının toplamının, genel varyansa bölünerek elde edilmektedir. Alfa katsayısı ile bir ölçekte yer alan soruların belirli gruplar halinde, türdeş bir yapıyı oluşturup oluşturmadıkları belirlenmeye çalışılır. Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Alfa katsayısı şu şekilde yorumlanmaktadır (Karagöz, 2019: 1002-1003).

Tablo 1: Cronbach's Alpha Güvenilirlik İstatistikleri

Faktörler	Cronbach's Alpha Katsayısı	Soru Sayısı
Medikal Turizmin Etkileri	0,866	5
Medikal Turizmin Sorunları	0,892	12
Kurumsal Yeterlilik	0,905	17
Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli	0,912	7

Cronbach's Alpha analizi ile medikal turizmin etkileri %86,6, medikal turizmin sorunları %89,2, kurumsal yeterlilik %90,5 ve Sivas'ın medikal turizm potansiyeli %91,2 olarak

hesaplanmış olup tüm ölçeklerin “yüksek derecede güvenilir” olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2: Demografik Verilerin Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	192	50,30
	Erkek	190	49,70
Yaş	18-24	41	10,70
	25-34	131	34,30
	35-44	148	38,70
	45-54	58	15,20
	55 ve üzeri	4	1,00
Eğitim	İlköğretim	14	3,70
	Lise	97	25,40
	Üniversite	228	59,70
	Lisansüstü	43	11,30
Meslek	İdari	81	21,20
	Yardımcı hizmetler	102	26,70
	Diğer sağlık personeli	32	8,40
	Hekim	89	23,30
	Hemşire	78	20,40
Tecrübe	1-5 yıl	133	34,80
	6 yıl ve üzeri	249	65,20

Araştırmaya katılan toplamda 382 katılımcının %50,30'unu kadınlar, %49,70'i erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %38,70'i 35-44 yaş grubunda, %34,30'u 25-34 yaş grubunda, %15,20'si 45-54 yaş grubunda, %10,70'i 18-24 yaş grubunda, %1'i ise 55 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %59,70'i üniversite, %25,40'ı lise, %11,30'u lisansüstü ve %3,70'i ilköğretim mezunudur. Katılımcıların %26,70'i yardımcı hizmetler, %23,30'u hekim, %21,20'si idari, %20,40'ı hemşire ve %8,40'ı diğer sağlık personelinde oluşmaktadır. %65,20'si 6 yıl ve üzeri, %34,80'i ise 1-5 yıl arası tecrübeye sahiptir (Tablo 2).

3.1. Medikal Turizmin Etkileri Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının medikal turizm ve yabancı hastalar hakkındaki bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3: Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Min-Max	Ort.	Ss
Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.	382	1,00-5,00	3,81	1,053
Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.	382	1,00-5,00	3,79	0,990
Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.	382	1,00-5,00	3,81	1,051
Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.	382	1,00-5,00	3,60	1,068
Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.	382	1,00-5,00	3,64	1,052

Tablo 3'te medikal turizmin etkileri ölçeğine ait ifadelerle bakıldığında "Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır" ($\mu=3,81$), "Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir" ($\mu=3,81$), "Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır" ($\mu=3,79$), "Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür" ($\mu=3,64$) ve "Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir" ($\mu=3,60$) ifadelerinin ortalamalarına bakıldığında katılımcıların medikal turizmin ekonomik açıdan, sağlık hizmetleri talebinde artış sağlanması açısından ve kalite standartlarının artırılması açısından faydalı olacağını, yabancı hastalara gösterilecek ilgi ve özenin ise yerli hastalara gösterilecek ilgi ve özeni azaltacağını düşündükleri söylenebilir.

3.2. Medikal Turizmin Sorunları Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde medikal turizm konusunda sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili sağlık çalışanlarının bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4: Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Minimum-Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.	382	1,00-5,00	3,36	1,113
Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.	382	1,00-5,00	3,69	1,058
Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.	382	1,00-5,00	3,28	1,061

Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.	382	1,00-5,00	3,56	1,029
Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.	382	1,00-5,00	3,37	1,039
Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır.	382	1,00-5,00	3,52	0,946
Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.	382	1,00-5,00	3,32	1,192
Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır.	382	1,00-5,00	3,24	0,987
Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,28	1,012
Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır.	382	1,00-5,00	3,22	1,077
Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir.	382	1,00-5,00	3,22	1,037
Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.	382	1,00-5,00	3,32	1,036

Tablo 4'te medikal turizmin sorunları ölçeğine ait ifadelerle bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip ifadelerin "Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir" ($\mu=3,69$), "Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır" ($\mu=3,56$) ve "Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır" ($\mu=3,52$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Bu ortalamalar ile katılımcıların yabancı hastaların ülkeler arası dolaşım sebebi ile gittikleri ülkeye bulaşıcı hastalıklar getirebileceğini, Türkiye'nin medikal turizm endüstrisinde çok fazla rakibinin olduğunu ve ülkedeki medikal turizm hizmeti sunan kuruluşların diğer ülkelerde medikal turizm hizmeti sunan kuruluşlar ile iletişim sorunu yaşadıklarını düşündükleri söylenebilir.

"Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir" ($\mu=3,36$), "Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir." ($\mu=3,28$), "Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir" ($\mu=3,32$),

“Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir” ($\mu=3,37$), “Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir” ($\mu=3,28$), “Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır” ($\mu=3,22$), “Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir” ($\mu=3,22$), “Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır” ($\mu=3,24$), “Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir” ($\mu=3,32$) ifadelerinin ortalamalarına bakıldığında katılımcıların bu ifadeler için kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların bu konular hakkında fikir beyan etmekten kaçındıkları veya bu konular hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

3.3. Kurumsal Yeterlilik Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının, çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm konusunda yeterliliği konusunda bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 5: Kurumsal Yeterlilik Bölüm Sorularının Değerleri

	N	Min.- Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.	382	1,00-5,00	3,25	1,169
Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.	382	1,00-5,00	3,34	1,034
Tıbbi etik kurallara bağlıdır.	382	1,00-5,00	3,38	1,080
Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.	382	1,00-5,00	3,31	1,085
Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.	382	1,00-5,00	3,24	1,124
Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.	382	1,00-5,00	2,95	1,123
Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.	382	1,00-5,00	3,00	1,171
Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,89	1,135
Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,40	1,154
Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,75	1,071

Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,73	1,038
Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,81	1,083
Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,79	1,083
Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,80	1,049
Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.	382	1,00-5,00	2,85	1,019
Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.	382	1,00-5,00	3,10	1,102
Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,84	1,099

Tablo 5’te kurumsal yeterlilik bölüm sorularına ait ifadelerle bakıldığında “Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir” ($\mu=2,40$) ifadesine verilen yanıtlar neticesinde katılımcıların çalışmakta oldukları kurumdaki sağlık çalışanlarının yabancı dil bilgisini yetersiz gördükleri söylenebilir.

“Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder” ($\mu=3,25$), “Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir” ($\mu=3,34$), “Tıbbi etik kurallara bağlıdır” ($\mu=3,38$), “Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur” ($\mu=3,31$), “Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur” ($\mu=3,24$), “Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir” ($\mu=2,95$), “Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır” ($\mu=3,00$), “Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir” ($\mu=2,89$), “Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir” ($\mu=2,75$), “Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir” ($\mu=2,73$), “Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir” ($\mu=2,81$), “Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir” ($\mu=2,79$), “Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir” ($\mu=2,80$), “Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir” ($\mu=2,85$), “Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler” ($\mu=3,10$), “Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir” ($\mu=2,84$) ifadelerinin tümünde ise katılımcıların kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm faaliyetleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamakla birlikte çalışmakta oldukları kurum hakkında fikir belirtmekten kaçındıkları da söylenebilir.

3.4. Sivas’ın Medikal Turizm Potansiyeli Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının Sivas’ın medikal turizm ve diğer sağlık turizmi türleri açısından potansiyeli konusunda bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 6: Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Min.- Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,14	1,084
Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır.	382	1,00-5,00	3,28	1,073
Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,19	1,083
Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	382	1,00-5,00	3,38	1,065
Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir.	382	1,00-5,00	3,13	1,089
Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir.	382	1,00-5,00	3,24	1,065
Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir.	382	1,00-5,00	2,97	1,065

Tablo 6'da Sivas'ın medikal turizm potansiyeli bölüm sorularına ait ifadelerle bakıldığında "Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." ($\mu=3,14$), "Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır" ($\mu=3,28$), "Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir" ($\mu=3,19$), "Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir" ($\mu=3,38$), "Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir" ($\mu=3,13$), "Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir" ($\mu=3,24$), "Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir" ($\mu=2,97$) ifadelerinin tümünde katılımcıların kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların Sivas ilinin mevcut konaklama koşulları, ulaşımı, tarihi ve kültürel olanakları, coğrafi konumu ve iklimi, mevcut sağlık kurum ve kuruluşlarının yeterliliği, medikal turizm için gerekli alt yapı ve donanımı ve diğer sağlık turizmi çeşitleri açısından sahip olduğu olanaklar konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları veya fikir beyan etmekten kaçındıkları söylenebilir.

3.5. Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 7: Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek					Test	
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	7	6	1	1	$X^2=46,277;$ $p=,000^*$
		%	2,0	8,6	18,8	1,1	1,3	
	Katılmıyorum	n	9	8	2	6	6	
		%	8,8	9,9	6,3	6,7	7,7	
	Kararsızım	n	20	16	4	5	13	
		%	19,6	19,8	12,5	5,6	16,7	
	Katılıyorum	n	52	32	14	36	41	
		%	51,0	39,5	43,8	40,4	52,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	19	18	6	41	17	
		%	18,6	22,2	18,8	46,1	21,8	
Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	1	5	2	0	$X^2=40,692;$ $p=,001^*$
		%	2,9	1,2	15,6	2,2	0,0	
	Katılmıyorum	n	6	12	4	3	6	
		%	5,9	14,8	12,5	3,4	7,7	
	Kararsızım	n	28	13	4	13	17	
		%	27,5	16,0	12,5	14,6	21,8	
	Katılıyorum	n	44	38	12	41	38	
		%	43,1	46,9	37,5	46,1	48,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	17	7	30	17	
		%	20,6	21,0	21,9	33,7	21,8	
Medikal turizmde	Kesinlikle	n	4	3	4	3	1	$X^2=24,734;$

yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.	Katılmıyorum	%	3,9	3,7	12,5	3,4	1,3	p=,075
		n	7	6	2	4	12	
	Katılmıyorum	%	6,9	7,4	6,3	4,5	15,4	
		n	24	16	4	11	14	
	Kararsızım	%	23,5	19,8	12,5	12,4	17,9	
		n	44	37	13	36	31	
	Katılıyorum	%	43,1	45,7	40,6	40,4	39,7	
		n	23	19	9	35	20	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	22,5	23,5	28,1	39,3	25,6	
		n	1	3	5	2	2	
Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.	Katılmıyorum	%	1,0	3,7	15,6	2,2	2,6	$\chi^2=35,993$; p=,003*
		n	11	11	5	9	10	
	Katılmıyorum	%	10,8	13,6	15,6	10,1	12,8	
		n	30	23	7	18	28	
	Kararsızım	%	29,4	28,4	21,9	20,2	35,9	
		n	43	26	10	37	14	
	Katılıyorum	%	42,2	32,1	31,3	41,6	17,9	
		n	17	18	5	23	24	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	16,7	22,2	15,6	25,8	30,8	
		n	3	4	5	3	0	
Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.	Katılmıyorum	%	2,9	4,9	15,6	3,4	0,0	$\chi^2=26,416$; p=,048*
		n	7	10	4	9	8	
	Katılmıyorum	%	6,9	12,3	12,5	10,1	10,3	
		n	27	26	5	20	22	
	Kararsızım	%	26,5	32,1	15,6	22,5	28,2	
		n	42	26	14	30	33	
	Katılıyorum	%	41,2	32,1	43,8	33,7	42,3	
		n	23	15	4	27	15	
	Kesinlikle							

Katılıyorum	%	22,5	18,5	12,5	30,3	19,2
-------------	---	------	------	------	------	------

H₁: Medikal turizmin etkileri ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{1a}: "Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,000) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %69,6'sı, idari meslek grubundaki katılımcıların %61,7'si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %62,6'sı, hekim meslek grubundaki katılımcıların %86,5'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %74,4'ü olumlu cevap vermiş olup medikal turizmin kurumlar için gelir kaynağı olduğunu düşünmektedirler.

H_{1b}: "Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,001) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %63,7'si, idari meslek grubundaki katılımcıların %67,9'u, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %59,94'ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %79,8'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %70,5'i olumlu cevap vermiş olup medikal turizmin ülkeye ekonomik gelir sağlayacağını düşünmektedirler.

H_{1c}: "Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,075) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{1c} hipotezi reddedilmiştir.

H_{1d}: "Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,003) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %58,9'u, idari meslek grubundaki katılımcıların %54,3'ü, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %67,4'ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7'si olumlu cevap vermiş olup yabancı hastalara gösterilecek ilgi ve özenin ise yerli hastalara gösterilecek ilgi ve özeni azaltacağını bu durumun yerli hastaları inciteceğini düşünmektedirler.

H_{1e}: "Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,048) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1e} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %63,7'si, idari meslek grubundaki katılımcıların %50,6'sı, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %56,3'ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %64'ü ve hemşire meslek grubundaki

katılımcıların %61,5'i olumlu cevap vermiş olup kalite standartlarının yükseltilmesinde medikal turizmin etkili olduğunu düşünmektedirler.

4.6. Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 8: Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek						Test
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	10	3	5	3	$X^2=34,644;$ $p=,004^*$
		%	3,9	12,3	9,4	5,6	3,8	
	Katılmıyorum	n	10	21	10	12	14	
		%	9,8	25,9	31,3	13,5	17,9	
	Kararsızım	n	16	20	7	21	20	
		%	15,7	24,7	21,9	23,6	25,6	
	Katılıyorum	n	54	24	11	35	32	
		%	52,9	29,6	34,4	39,3	41,0	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	18	6	1	16	9	
		%	17,6	7,4	3,1	18,0	11,5	
Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	1	3	4	5	3	$X^2=32,395;$ $p=,009^*$
		%	1,0	3,7	12,5	5,6	3,8	
	Katılmıyorum	n	5	14	6	6	6	
		%	4,9	17,3	18,8	6,7	7,7	
	Kararsızım	n	21	18	4	19	21	
		%	20,6	22,2	12,5	21,3	26,9	
	Katılıyorum	n	41	31	16	37	33	
		%	40,2	38,3	50,0	41,6	42,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	34	15	2	22	15	
		%	33,3	18,5	6,3	24,7	19,2	

Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	11	3	2	4	$\chi^2=60,262;$ $p=,000^*$
		%	2,9	13,6	9,4	2,2	5,1	
	Katılmıyorum	n	3	22	9	21	8	
		%	2,9	27,2	28,1	23,6	10,3	
	Kararsızım	n	43	18	6	28	28	
		%	42,2	22,2	18,8	31,5	35,9	
	Katılıyorum	n	32	22	13	28	34	
		%	31,4	27,2	40,6	31,5	43,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	8	1	10	4	
		%	20,6	9,9	3,1	11,2	5,1	
Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	5	4	2	2	$\chi^2=26,422;$ $p=,048^*$
		%	3,9	6,2	12,5	2,2	2,6	
	Katılmıyorum	n	6	10	5	3	8	
		%	5,9	12,3	15,6	3,4	10,3	
	Kararsızım	n	30	30	9	29	25	
		%	29,4	37,0	28,1	32,6	32,1	
	Katılıyorum	n	35	27	13	36	27	
		%	34,3	33,3	40,6	40,4	34,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	27	9	1	19	16	
		%	26,5	11,1	3,1	21,3	20,5	
Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	3	3	3	$\chi^2=25,660;$ $p=,070$
		%	2,9	4,9	9,4	3,4	3,8	
	Katılmıyorum	n	13	12	7	20	7	
		%	12,7	14,8	21,9	22,5	9,0	
	Kararsızım	n	36	35	11	20	25	
		%	35,3	43,2	34,4	22,5	32,1	
	Katılıyorum	n	29	22	10	33	32	
		%	28,4	27,2	31,3	37,1	41,0	

Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	8	1	13	11	$X^2=14,828;$ $p=,537$
		%	20,6	9,9	3,1	14,6	14,1	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	2	2	2	1	
		%	2,0	2,5	6,3	2,2	1,3	
	Katılmıyorum	n	11	8	6	11	4	
		%	10,8	9,9	18,8	12,4	5,1	
	Kararsızım	n	29	35	10	30	25	
		%	28,4	43,2	31,3	33,7	32,1	
	Katılıyorum	n	46	27	10	30	35	
		%	45,1	33,3	31,3	33,7	44,9	
Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	14	9	4	16	13	$X^2=30,201;$ $p=,017^*$
		%	13,7	11,1	12,5	18,0	16,7	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	7	9	6	4	8	
		%	6,9	11,1	18,8	4,5	10,3	
	Katılmıyorum	n	10	14	11	18	14	
		%	9,8	17,3	34,4	20,2	17,9	
	Kararsızım	n	21	16	3	24	19	
		%	20,6	19,8	9,4	27,0	24,4	
	Katılıyorum	n	47	25	12	30	24	
		%	46,1	30,9	37,5	33,7	30,8	
Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır.	Kesinlikle Katılıyorum	n	17	17	0	13	13	$X^2=24,524;$ $p=,079$
		%	16,7	21,0	0,0	14,6	16,7	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	6	6	5	4	4	
		%	5,9	7,4	15,6	4,5	5,1	
	Katılmıyorum	n	9	10	8	12	5	
		%	8,8	12,3	25,0	13,5	6,4	
	Kararsızım	n	40	37	14	34	30	
		%	39,2	45,7	43,8	38,2	38,5	

	Katılıyorum	n	39	23	5	28	32			
		%	38,2	28,4	15,6	31,5	41,0			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	8	5	0	11	7			
		%	7,8	6,2	0,0	12,4	9,0			
Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	4	8	2	1	$\chi^2=42,134;$ $p=,000^*$		
		%	4,9	4,9	25,0	2,2	1,3			
	Katılmıyorum	n	20	12	5	10	12			
		%	19,6	14,8	15,6	11,2	15,4			
	Kararsızım	n	34	28	8	28	33			
		%	33,3	34,6	25,0	31,5	42,3			
	Katılıyorum	n	37	24	10	38	26			
		%	36,3	29,6	31,3	42,7	33,3			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	6	13	1	11	6			
		%	5,9	16,0	3,1	12,4	7,7			
	Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	8	6	3		1	$\chi^2=31,769;$ $p=,008^*$
			%	9,8	9,9	18,8	3,4		1,3	
Katılmıyorum		n	20	10	6	16	8			
		%	19,6	12,3	18,8	18,0	10,3			
Kararsızım		n	30	38	8	28	33			
		%	29,4	46,9	25,0	31,5	42,3			
Katılıyorum		n	31	16	7	28	31			
		%	30,4	19,8	21,9	31,5	39,7			
Kesinlikle Katılıyorum		n	11	9	5	14	5			
		%	10,8	11,1	15,6	15,7	6,4			
Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları		Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	8	6	3	2	$X^2=30,966;$ $p=,014^*$	
			%	4,9	9,9	18,8	3,4	2,6		
	Katılmıyorum	n	22	11	4	11	17			
		%	21,6	13,6	12,5	12,4	21,8			

için yeterli değildir.	Kararsızım	n	29	35	11	27	28	
		%	28,4	43,2	34,4	30,3	35,9	
	Katılıyorum	n	36	23	10	33	26	
		%	35,3	28,4	31,3	37,1	33,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	10	4	1	15	5	
		%	9,8	4,9	3,1	16,9	6,4	
Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	7	5	4	3	2	
		%	6,9	6,2	12,5	3,4	2,6	
	Katılmıyorum	n	19	7	7	9	10	
		%	18,6	8,6	21,9	10,1	12,8	
	Kararsızım	n	36	36	13	28	27	$X^2=26,518;$ $p=,047^*$
		%	35,3	44,4	40,6	31,5	34,6	
	Katılıyorum	n	29	25	7	29	31	
		%	28,4	30,9	21,9	32,6	39,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	11	8	1	20	8	
		%	10,8	9,9	3,1	22,5	10,3	

H₁: Medikal turizmin sorunları ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{2a}: “Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,004$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2b} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %38,2’si ve diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %40,7’si olumsuz cevap vermiş olup teşhis ve tedavi işlemleri sırasında yabancı hastalar ile iletişimde zorluklar yaşanmayacağını; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %70,5’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %57,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %52,5’i olumlu cevap vermiş olup teşhis ve tedavi işlemleri sırasında yabancı hastalar ile iletişimde zorluklar yaşanabileceğini düşünmektedirler.

H_{2b}: “Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,009$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %73,5’i, idari meslek grubundaki katılımcıların %56,8’i, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %56,3’ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %66,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların

%61,5'i olumlu cevap vermiş olup yabancı hastaların bulaşıcı hastalıklar konusunda taşıyıcı olabileceğini düşünmektedirler.

H_{2c}: “Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,000$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2c} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %40,8'i olumsuz cevap vermiş olup yabancı hastaların tedavi hizmetlerinden faydalandıktan sonra faturalandırma sürecinde sorunlar yaşanmayacağını; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %52'si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %43,7'si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7'si olumlu cevap vermiş olup yabancı hastaların tedavi hizmetlerinden faydalandıktan sonra faturalandırma sürecinde sorunlar yaşanabileceğini düşünmektedirler.

H_{2d}: “Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,048$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %60,8'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %44,4'ü, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %43,7'si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %61,7'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %55,1'i olumlu cevap vermiş olup medikal turizmde uluslararası alanda rakiplerin sayısının fazla olduğunu düşünmektedirler.

H_{2e}: “Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,070$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{2e} hipotezi reddedilmiştir.

H_{2f}: “Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,537$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{2f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{2g}: “Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,017$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2g} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 53,2'si olumsuz cevap vermiş olup özel hastanelerin kamu hastanelerine göre daha kaliteli hizmet vermediğini; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %62,8'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %51,9'u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3'ü ve hemşire meslek

grubundaki katılımcıların % 47,5'i olumlu cevap vermiş olup özel hastanelerin kamu hastanelerine göre daha kaliteli hizmet verdiğini düşünmektedirler.

H_{2b}: "Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,079) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{2b} hipotezi reddedilmiştir.

H₂: "Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,000) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların % 40,6'sı olumsuz cevap vermiş olup medikal turizm konusunda devlet tarafından verilen teşviklere ulaşılmasının zor olmadığını ve teşviklerin yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %42,2'si, idari meslek grubundaki katılımcıların % 45,6'sı ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %55,1'i olumlu cevap vermiş medikal turizm konusunda devlet tarafından verilen teşviklere ulaşılmasının zor olduğunu ve teşviklerin yeteri kadar yapılmadığını düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü ise kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{2j}: "Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,008) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{2j} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 41,2'si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %37,5'i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %47,2'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i olumlu cevap vermiş olup bakanlıkların medikal turizm konusundaki çalışmalarını ve koordinasyonlarını yetersiz bulmuşlardır. İdari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{2k}: "Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,014) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{2k} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 45,1'i, hekim meslek grubundaki katılımcıların % 54'ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların % 39,7'si olumlu cevap vermiş olup son yıllarda gerçekleştirilen mevzuat ve reformların medikal turizm faaliyetleri açısından yetersiz olduğunu düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %43,2'si ve diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 34,4'ü kararsız bir tutum sergilemiş olup yine diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4'ü ise olumlu cevap vermişlerdir.

H₂: “Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,047) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %39,2’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %55,1’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %50’si olumlu cevap vermiş olup idari ve yardımcı hizmetler meslek gruplarındaki katılımcılara göre akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayılarının medikal turizmde hedeflere ulaşılması açısından yetersiz olduğunu düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %44,4’ü ve yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %40,6’sı kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

4.7. Kurumsal Yeterlilik Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 9: Kurumsal Yeterlilik Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek						Test
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Çalıştığımız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	9	6	11	8	X ² =31,984; p=,010*
		%	4,9	11,1	18,8	12,4	10,3	
	Katılmıyorum	n	5	16	9	14	14	
		%	4,9	19,8	28,1	15,7	17,9	
	Kararsızım	n	29	22	8	20	20	
		%	28,4	27,2	25,0	22,5	25,6	
	Katılıyorum	n	50	21	8	29	29	
		%	49,0	25,9	25,0	32,6	37,2	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	13	13	1	15	7	
		%	12,7	16,0	3,1	16,9	9,0	
Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	3	4	10	2	X ² =40,223; p=,001*
		%	2,9	3,7	12,5	11,2	2,6	
	Katılmıyorum	n	6	14	11	15	9	
		%	5,9	17,3	34,4	16,9	11,5	
	Kararsızım	n	33	23	8	21	31	
		%						

		%	32,4	28,4	25,0	23,6	39,7	
	Katılıyorum	n	51	32	8	29	29	
		%	50,0	39,5	25,0	32,6	37,2	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	1	14	7	
		%	8,8	11,1	3,1	15,7	9,0	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	7	7	4	
		%	2,9	4,9	21,9	7,9	5,1	
	Katılmıyorum	n	7	9	6	12	17	
		%	6,9	11,1	18,8	13,5	21,8	
Tıbbi etik kurallara bağlıdır.	Kararsızım	n	37	21	7	25	19	$\chi^2=32,199$; p=,009*
		%	36,3	25,9	21,9	28,1	24,4	
	Katılıyorum	n	43	35	11	29	28	
		%	42,2	43,2	34,4	32,6	35,9	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	12	12	1	16	10	
		%	11,8	14,8	3,1	18,0	12,8	
Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	4	6	5	4	$\chi^2=31,008$; p=,013*
		%	3,9	4,9	18,8	5,6	5,1	
	Katılmıyorum	n	18	9	9	12	14	
		%	17,6	11,1	28,1	13,5	17,9	
	Kararsızım	n	37	19	7	25	31	
		%	36,3	23,5	21,9	28,1	39,7	
Katılıyorum	n	31	38	8	32	17		
	%	30,4	46,9	25,0	36,0	21,8		
Kesinlikle Katılıyorum	n	12	11	2	15	12		
	%	11,8	13,6	6,3	16,9	15,4		
Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	6	5	4	4	$\chi^2=26,677$; p=,045*
		%	7,8	7,4	15,6	4,5	5,1	
	Katılmıyorum	n	25	13	11	14	10	

önünde bulundurur.		%	24,5	16,0	34,4	15,7	12,8			
	Kararsızım	n	27	20	6	24	34			
		%	26,5	24,7	18,8	27,0	43,6			
	Katılıyorum	n	31	29	8	30	22			
		%	30,4	35,8	25,0	33,7	28,2			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	11	13	2	17	8			
%		10,8	16,0	6,3	19,1	10,3				
Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	6	3	8	15	$X^2=25,276;$ $p=,065$		
		%	9,8	7,4	9,4	9,0	19,2			
	Katılmıyorum	n	30	14	12	21	15			
		%	29,4	17,3	37,5	23,6	19,2			
	Kararsızım	n	28	27	7	26	31			
		%	27,5	33,3	21,9	29,2	39,7			
	Katılıyorum	n	27	26	9	22	14			
		%	26,5	32,1	28,1	24,7	17,9			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	7	8	1	12	3			
		%	6,9	9,9	3,1	13,5	3,8			
	Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	13	5	7	5		9	$X^2=36,049;$ $p=,003^*$
			%	12,7	6,2	21,9	5,6		11,5	
Katılmıyorum		n	32	16	8	17	28			
		%	31,4	19,8	25,0	19,1	35,9			
Kararsızım		n	28	17	5	29	23			
		%	27,5	21,0	15,6	32,6	29,5			
Katılıyorum		n	23	27	9	24	15			
		%	22,5	33,3	28,1	27,0	19,2			
Kesinlikle Katılıyorum		n	6	16	3	14	3			
		%	5,9	19,8	9,4	15,7	3,8			
Kalifiyeli sağlık iş		Kesinlikle	n	20	5	4	7	10	$X^2=30,086;$	

gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	19,6	6,2	12,5	7,9	12,8	p=,018*
		n	24	19	10	20	26	
	Katılmıyorum	%	23,5	23,5	31,3	22,5	33,3	
		n	26	32	9	25	28	
	Kararsızım	%	25,5	39,5	28,1	28,1	35,9	
		n	24	20	7	29	5	
	Katılıyorum	%	23,5	24,7	21,9	32,6	6,4	
		n	8	5	2	8	9	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	7,8	6,2	6,3	9,0	11,5	
		n	24	16	9	27	25	
Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	23,5	19,8	28,1	30,3	32,1	$\chi^2=15,060;$ p=,520
		n	35	22	10	26	22	
	Katılmıyorum	%	34,3	27,2	31,3	29,2	28,2	
		n	21	24	5	21	22	
	Kararsızım	%	20,6	29,6	15,6	23,6	28,2	
		n	15	16	7	10	8	
	Katılıyorum	%	14,7	19,8	21,9	11,2	10,3	
		n	7	3	1	5	1	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	6,9	3,7	3,1	5,6	1,3	
		n	12	10	6	12	10	
Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	11,8	12,3	18,8	13,5	12,8	$\chi^2=14,860;$ p=,535
		n	28	18	5	26	30	
	Katılmıyorum	%	27,5	22,2	15,6	29,2	38,5	
		n	31	32	12	30	27	
	Kararsızım	%	30,4	39,5	37,5	33,7	34,6	
		n	26	16	6	16	9	
	Katılıyorum	%	25,5	19,8	18,8	18,0	11,5	
		n	5	5	3	5	2	
	Kesinlikle	n	5	5	3	5	2	

	Katılıyorum	%	4,9	6,2	9,4	5,6	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	12	7	4	14	11	
	Katılmıyorum	%	11,8	8,6	12,5	15,7	14,1	
	Katılmıyorum	n	32	17	9	28	21	
	Katılmıyorum	%	31,4	21,0	28,1	31,5	26,9	
Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	34	39	8	33	31	X ² =15,253; p=,506
		%	33,3	48,1	25,0	37,1	39,7	
	Katılıyorum	n	17	16	9	10	11	
		%	16,7	19,8	28,1	11,2	14,1	
Kesinlikle Katılıyorum	n	7	2	2	4	4		
	%	6,9	2,5	6,3	4,5	5,1		
Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	8	3	13	12	X ² =21,541; p=,159
		%	7,8	9,9	9,4	14,6	15,4	
	Katılmıyorum	n	27	22	12	31	14	
		%	26,5	27,2	37,5	34,8	17,9	
Kararsızım	n	43	27	5	27	33		
	%	42,2	33,3	15,6	30,3	42,3		
Katılıyorum	n	19	17	10	12	12		
	%	18,6	21,0	31,3	13,5	15,4		
Kesinlikle Katılıyorum	n	5	7	2	6	7		
	%	4,9	8,6	6,3	6,7	9,0		
Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	9	6	12	7	X ² =21,401; p=,164
		%	9,8	11,1	18,8	13,5	9,0	
	Katılmıyorum	n	24	21	12	32	24	
		%	23,5	25,9	37,5	36,0	30,8	
Kararsızım	n	35	28	4	32	27		
	%	34,3	34,6	12,5	36,0	34,6		
Katılıyorum	n	24	14	8	11	17		
	%							

		%	23,5	17,3	25,0	12,4	21,8	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	2	2	3	
		%	8,8	11,1	6,3	2,2	3,8	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	8	4	12	9	
		%	7,8	9,9	12,5	13,5	11,5	
	Katılmıyorum	n	32	17	10	27	24	
		%	31,4	21,0	31,3	30,3	30,8	
Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	33	30	9	32	30	$\chi^2=11,890;$ $p=,752$
		%	32,4	37,0	28,1	36,0	38,5	
	Katılıyorum	n	22	18	8	15	13	
		%	21,6	22,2	25,0	16,9	16,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	7	8	1	3	2	
		%	6,9	9,9	3,1	3,4	2,6	
Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	11	5	3	13	6	$\chi^2=27,938;$ $p=,032^*$
		%	10,8	6,2	9,4	14,6	7,7	
	Katılmıyorum	n	30	11	7	30	24	
		%	29,4	13,6	21,9	33,7	30,8	
	Kararsızım	n	28	37	11	28	35	
		%	27,5	45,7	34,4	31,5	44,9	
Katılıyorum	n	26	25	10	15	11		
	%	25,5	30,9	31,3	16,9	14,1		
Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	9	4	3	6	9	$X^2=25,358;$ $p=,029^*$
		%	8,8	4,9	9,4	6,7	11,5	
	Katılmıyorum	n	27	13	6	14	19	
		%	26,5	16,0	18,8	15,7	24,4	
	Kararsızım	n	33	29	14	22	32	
		%						

	%	32,4	35,8	43,8	24,7	41,0		
Katılıyorum	n	24	26	4	31	16		
	%	23,5	32,1	12,5	34,8	20,5		
Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	5	16	2		
	%	8,8	11,1	15,6	18,0	2,6		
Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	2	5	14	9		
	%	9,8	2,5	15,6	15,7	11,5		
Katılmıyorum	n	38	18	6	29	27		
	%	37,3	22,2	18,8	32,6	34,6		
Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	24	26	10	24	29	$X^2=28,079$; $p=,031^*$
		%	23,5	32,1	31,3	27,0	37,2	
Katılıyorum	n	22	28	8	16	10		
	%	21,6	34,6	25,0	18,0	12,8		
Kesinlikle Katılıyorum	n	8	7	3	6	3		
	%	7,8	8,6	9,4	6,7	3,8		

H₃: Kurumsal yeterlilik ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{3a}: “Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,010$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun bilimsel yayınları ve uygulamaları takip etmediğini düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %61,7’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %41,9’u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %49,5’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,2’si olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun bilimsel yayınları ve uygulamaları takip ettiğini düşünmektedirler.

H_{3b}: “Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,001$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz yanıt vermiş olup çalıştıkları kurumun teknolojik olarak medikal turizm faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %58,8’i, idari meslek grubundaki katılımcıların %50,6’sı, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,2’si olumlu cevap

vermiş olup göre çalıştıkları kurumun teknolojik olarak medikal turizm faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun olduğunu düşünmektedirler.

H_{3c}: “Tıbbi etik kurallara bağlıdır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Tıbbi etik kurallara bağlıdır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,009) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3c} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %40,7’si olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun tıbbi etik kurallara bağlı olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %54’ü, idari meslek grubundaki katılımcıların %58’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %50,6’sı’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7’si olumlu yanıt vermiş olup diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcılara göre çalıştıkları kurumun tıbbi etik kurallara bağlı olduğunu düşünmektedirler.

H_{3a}: “Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,013) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sağlık hizmetleri maliyetleri açısından uygun olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %42,2’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %60,5’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %52,9’u olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sağlık hizmetleri maliyetleri açısından uygun olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %39,7’si kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3e}: “Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,045) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3e} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %50’si olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun hizmet sunumunda hasta ihtiyaç ve beklentilerinin göz önünde bulundurulduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %41,2’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %51,8’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %52,8’i olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun hizmet sunumunda hasta ihtiyaç ve beklentilerinin göz önünde bulundurulmadığını düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %43,6’sı kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3f}: “Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,065) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3g}: “Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,003) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3g} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %53,1’i ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7’si olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda sağlık hizmetlerine ulaşılmasının kolay olduğunu

düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %44,1'i, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9'u, hemşire meslek grubundaki katılımcıların %47,4'ü olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda sağlık hizmetlerine ulaşılmasının kolay olmadığını düşünmektedirler.

H_{3h}: "Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,018) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3h} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %41,6'sı olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyelinin medikal turizm için yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %43,1'i, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %43,8'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %36,1'i olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyelinin medikal turizm için yeterli olmadığını düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %39,5'i kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3i}: "Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,520) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3i} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3j}: "Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,535) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3j} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3k}: "Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,506) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3k} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3l}: "Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,159) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3l} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3m}: "Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,164) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3m} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3n}: "Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,752$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{3n} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3o} : “Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,032$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3o} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %40,2’si ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sahip olduğu kalite belgelerinin medikal turizm için yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %45,7’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %34,4’ünün kararsız bir tutum sergiledikleri ve yine yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %34,4’ünün ise olumlu cevap verdikleri görülmüştür.

H_{3p} : “Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,029$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3p} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 35,3’ü, idari meslek grubundaki katılımcıların % 43,2’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların % 52,8’i olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda hizmet veren uzman hekimlerin alanlarında iyi olduğunu düşünmektedirler. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %43,8’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %41’i kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3r} : “Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,031$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3r} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %43,2’si, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4’ü olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun akreditasyon çalışmalarının yeterli olduğunu düşünmektedirler. Yine diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4’ü, yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %47,1’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,1’i olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun akreditasyon çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

4.9. Sivas’ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 10: Sivas’ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

Meslek		Test
Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli
		Hekim
		Hemşire

Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	8	3	14	5	$X^2=35,463;$ $p=,003^*$
		%	3,9	9,9	9,4	15,7	6,4	
	Katılmıyorum	n	10	11	10	20	12	
		%	9,8	13,6	31,3	22,5	15,4	
	Kararsızım	n	41	26	6	24	39	
		%	40,2	32,1	18,8	27,0	50,0	
	Katılıyorum	n	32	27	11	24	19	
		%	31,4	33,3	34,4	27,0	24,4	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	15	9	2	7	3	
		%	14,7	11,1	6,3	7,9	3,8	
Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	7	3	11	3	$X^2=34,252;$ $p=,005^*$
		%	2,9	8,6	9,4	12,4	3,8	
	Katılmıyorum	n	12	11	6	16	14	
		%	11,8	13,6	18,8	18,0	17,9	
	Kararsızım	n	36	15	4	29	33	
		%	35,3	18,5	12,5	32,6	42,3	
	Katılıyorum	n	35	37	17	25	24	
		%	34,3	45,7	53,1	28,1	30,8	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	16	11	2	8	4	
		%	15,7	13,6	6,3	9,0	5,1	
Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	6	6	2	9	5	$X^2=35,647;$ $p=,003^*$
		%	5,9	7,4	6,3	10,1	6,4	
	Katılmıyorum	n	6	12	7	27	18	
		%	5,9	14,8	21,9	30,3	23,1	
	Kararsızım	n	40	25	8	23	28	
		%	39,2	30,9	25,0	25,8	35,9	
	Katılıyorum	n	32	27	13	23	25	
		%	31,4	33,3	40,6	25,8	32,1	

Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	18	11	2	7	2	$\chi^2=26,692;$ $p=,045^*$
		%	17,6	13,6	6,3	7,9	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	5	3	7	4	
		%	2,0	6,2	9,4	7,9	5,1	
	Katılmıyorum	n	13	10	6	13	14	
		%	12,7	12,3	18,8	14,6	17,9	
	Kararsızım	n	30	24	0	28	29	
		%	29,4	29,6	0,0	31,5	37,2	
	Katılıyorum	n	40	29	20	29	24	
		%	39,2	35,8	62,5	32,6	30,8	
Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	17	13	3	12	7	$\chi^2=33,523;$ $p=,006^*$
		%	16,7	16,0	9,4	13,5	9,0	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	8	3	12	6	
		%	2,9	9,9	9,4	13,5	7,7	
	Katılmıyorum	n	12	13	3	26	17	
		%	11,8	16,0	9,4	29,2	21,8	
	Kararsızım	n	42	22	10	23	33	
		%	41,2	27,2	31,3	25,8	42,3	
	Katılıyorum	n	30	29	12	21	20	
		%	29,4	35,8	37,5	23,6	25,6	
Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip	Kesinlikle Katılıyorum	n	15	9	4	7	2	$X^2=19,285;$ $p=,254$
		%	14,7	11,1	12,5	7,9	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	4	8	4	
		%	2,9	4,9	12,5	9,0	5,1	
	Katılmıyorum	n	11	16	4	19	18	
		%	10,8	19,8	12,5	21,3	23,1	
	Kararsızım	n	39	24	8	31	26	
		%	38,2	29,6	25,0	34,8	33,3	

bir ildir.	Katılıyorum	n	35	26	10	22	26	
		%	34,3	32,1	31,3	24,7	33,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	14	11	6	9	4	
		%	13,7	13,6	18,8	10,1	5,1	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	7	6	15	6	
		%	7,8	8,6	18,8	16,9	7,7	
	Katılmıyorum	n	15	23	6	21	9	
		%	14,7	28,4	18,8	23,6	11,5	
Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir.	Kararsızım	n	50	24	7	26	34	$X^2=26,544;$ $p=,047^*$
		%	49,0	29,6	21,9	29,2	43,6	
	Katılıyorum	n	24	22	10	22	25	
		%	23,5	27,2	31,3	24,7	32,1	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	5	5	3	5	4	
		%	4,9	6,2	9,4	5,6	5,1	

H₄: Sivas'ın medikal turizm potansiyeli ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{4a}: "Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,003$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4a} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %38,2'si ve diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7'si olumsuz cevap vermişler olup Sivas ilinin yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %44,4'ü yine diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7'si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %50'si bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4b}: "Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,005$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %50'si, idari meslek grubundaki katılımcıların %59,3'ü, yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %59,4'ü ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %37,1'i olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumda olduğunu düşünmektedirler.

Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4c}: "Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,003$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4c} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %40,4'ü olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinde bulunan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayı bakımından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %49'u, idari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinde bulunan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayı bakımından yeterli olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %35,9'u bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4d}: "Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,045$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 55,9'u, idari meslek grubundaki katılımcıların % 51,8'i diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 71,9'u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %39,8'i olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin kültürel ve tarihi yerler açısından yabancı hastaları çekebilecek imkânlarla sahip olduğunu düşünmektedirler.

H_{4e}: "Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,006$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4e} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7'si olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinin coğrafi konum ve iklim olanaklarının medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahip olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %44,1'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %50'si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin coğrafi konum ve iklim olanaklarının medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahip olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4f}: "Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,254$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{4f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{4g}: "Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanuma sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanıma sahiptir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,047$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4g} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %40,7’si ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %40,5’i olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinin medikal turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli alt yapı ve donanıma sahip olmadığını düşünmektedirler. Diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7’si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin medikal turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli alt yapı ve donanıma sahip olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %43,6’sı bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Temelinde sağlık amaçlı seyahatlerin olması sağlık turizmini diğer turizm türleri içerisinde öne çıkarırken, temelinde tıbbi müdahalelerin olması da medikal turizmi sağlık turizmi türleri içerisinde öne çıkarmaktadır. Medikal turizmin ekonomik getirisinin yüksek olması ülkeleri medikal turizm ile uğraşmaya iten en büyük etkidir. Medikal turizmin döviz getirici özelliği medikal turizm ile ilgilenen ülkeler ve kurumlar arasında büyük bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Oluşan bu rekabet ortamında medikal turizm ile ilgilenen ülke ve kurumların sağlık hizmetleri ve turizm hizmetleri kapsamında daha kaliteli hizmet vermeleri gerekli hale gelmektedir.

Günümüzde insanların daha bilinçli hale gelmeleri ile birlikte sağlıklı bir yaşam sürme yönünde davranışları olumlu yönde değişim göstermektedir. İnsanlar sadece kaybolan sağlıklarını geri kazanmak için değil, sağlık durumlarını korumak için de seyahatler gerçekleştirmektedirler. Bu seyahatler neticesinde de sağlık turizmi türleri tüm dünyada ülkelerin ilgisini çeken bir turizm çeşidi haline gelmiştir.

Medikal turizmde hizmet sunumunun büyük bir kısmı sağlık kuruluşları tarafından karşılanmaktadır ve sağlık kuruluşları içerisinde ise hastaneler büyük öneme sahiptir. Tüm dünyada medikal turizmin artan popüleritesi sağlık kuruluşlarını daha kaliteli hizmet sunumu gerçekleştirmek ve daha fazla hasta memnuniyeti sağlamak için çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir. Hastanelerde hizmet sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları hasta memnuniyetinin sağlanması kapsamında önem arz eden konulardan bir tanesidir. Sağlık çalışanlarının medikal turizm konusunda bilgi sahibi olması ve yabancı hastalara olumlu yaklaşımları medikal turizm hizmet sunumunda hasta memnuniyetine ve dolayısı ile medikal turizme katkı sağlamaktadır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde literatür taraması yapılarak birinci bölümde sağlık, sağlık hizmetleri kavramı, özellikleri ve sınıflandırılması konularına, ikinci bölümde sağlık turizmi kavramı, özellikleri ve türlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi’nde görev yapan 382 sağlık çalışanından toplanan verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan toplamda 382 katılımcının %50,30’unu kadınlar, %49,70’i erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %38,70’i 35-44 yaş grubunda, %34,30’u 25-34 yaş grubunda, %15,20’si 45-54 yaş grubunda, %10,70’i 18-24 yaş grubunda, %1’i ise 55 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %59,70’i üniversite, %25,40’ı lise, %11,30’u lisansüstü ve %3,70’i ilköğretim mezunudur. Katılımcıların %26,70’i yardımcı hizmetler, %23,30’u hekim, %21,20’si idari, 20,40’ı hemşire ve %8,40’ı diğer sağlık personelinde oluşmaktadır. %65,20’si 6 yıl ve üzeri, %34,80’i ise 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Medikal turizmin etkileri bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların medikal turizmin hem kurumlara hem de ülkeye ekonomik açıdan gelir getirici bir turizm çeşidi olduğunu, sağlık hizmetlerinde talep ve kalite standartlarının arttırılmasına fayda sağlayacağını ve yabancı hastalara gösterilecek ilginin yerli hastalara gösterilmesi gereken ilgi üzerinde azalmaya sebep olacağını düşündükleri söylenebilir.

Medikal turizmin sorunları bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında yabancı hastaların ülkeler arası dolaşım sebebi ile gittikleri ülkeye bulaşıcı hastalıklar getirebileceğini, Türkiye'nin medikal turizm endüstrisinde çok fazla rakibinin olduğunu, ülkedeki medikal turizm hizmeti sunan kuruluşların diğer ülkelerde medikal turizm hizmeti sunan kuruluşlar ile iletişim sorunu yaşadıklarını düşündükleri, yabancı hastaların tedavileri sonrası faturalandırma işlemleri, malpraktis, medikal turizm kapsamında devlet tarafından gerçekleştirilen yasa koyma, teşvik verilmesi, mevzuatlar ve medikal turizm faaliyetleri kapsamındaki çalışmalar hakkında katılımcıların yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

Kurumsal yeterlilik bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların tüm ifadeler için kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Katılımcıların çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm faaliyetleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamakla birlikte çalışmakta oldukları kurum hakkında fikir belirtmekten kaçındıkları da söylenebilir.

Sivas'ın medikal turizm potansiyeli bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların yine tüm ifadeler için kararsız tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların Sivas ilinin mevcut konaklama koşulları, ulaşımı, tarihi ve kültürel olanakları, coğrafi konumu ve iklimi, mevcut sağlık kurum ve kuruluşlarının yeterliliği, medikal turizm için gerekli alt yapı ve donanımı ve diğer sağlık turizmi çeşitleri açısından sahip olduğu olanaklar konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları veya fikir beyan etmekten kaçındıkları söylenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Kurumda yabancı dil bilen personel sayısı arttırılmalıdır. Çalışanlar yabancı dil öğrenmeleri için teşvik edilerek bu hususta yabancı dil eğitim programları düzenlenebilir ve personel alımlarında yabancı dil şartı aranabilir.
- Teknolojik yenilikler yakından takip edilmeli ve kurum bünyesinde kullanımı sağlanmalıdır.
- Kurumda medikal turizm konusunda yenilikler takip edilmeli, medikal turizm verileri oluşturulmalı, medikal turizm faaliyetlerini arttırma hususunda çalışmalar yapılmalı, uluslararası alanda tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmeli ve pazarlama stratejileri geliştirilmelidir.
- Uluslararası alanda kabul görmüş akreditasyon belgeleri alınması daha fazla medikal turistin kurumu tercih etmelerini sağlayacaktır. Akreditasyon belgeleri alma konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Medikal turistlerin tedavi hizmetleri ile birlikte Sivas ilinin tarihi ve kültürel olanaklarını deneyimleyebileceği veya diğer sağlık turizmi faaliyetlerine katılım sağlayabileceği paket hizmetler oluşturulmalıdır.

- Sağlık çalışanlarına düzenli aralıklar ile medikal turizm konusunda eğitimler verilmeli ve kurumun medikal turizm faaliyetlerini içeren toplantılar yapılmalıdır.
- Çalışmanın farklı kurumlarda farklı sağlık personel grupları üzerinde yapılması sağlık turizmine yönelik farkındalıkların artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Anspaugh D. A. Hamrick M. H. ve Rosato F. D. (1991). *Concepts And Applications Wellness*. St. Louis: Mosby Year Book.

Aydın, O. (2012). Türkiye’de Alternatif bir Turizm; Sağlık Turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 91-96.

Carrera P. M. ve Bridges J. F. P. (2006). Globalization and healthcare: understanding health and medical tourism. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes*, (6), 447-454.

Erdoğan, Mahmut (2018). *Kamu Sağlık Politikalarında Yeni Bir Açılım Sağlık Turizmi: SDÜ Hastanelerinde Çalışan Hekimlerin Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Horowitz M. D. Rosensweig J. A. ve Jones C. A. (2007). Medical tourism: Globalization of health care marketplace, *Medscape General Medicine*, 9(4), 1-7.

Jenner, E. A. (2008). Unsettled borders of care: Medical tourism as a new dimension in America’s healthcare crisis, *Research in the Sociology of Health Care*, (26), 235-249. [https://doi.org/10.1016/S0275-4959\(08\)26011-4](https://doi.org/10.1016/S0275-4959(08)26011-4)

Johnston R. Crooks V. A. ve Snyder J. (2012), “I didn’t even know what I was looking for”: A qualitative study of the decision-making process of Canadian medical tourists, *Globalization and Health*, 8(23), 1-12.

Kavuncubaşı, Ş. (2000). *Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kırılmaz, H. (Ed.). (2009). *Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi Bildiriler Kitabı*. Ankara: Turunç Matbaacılık.

Kozak N. Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2019). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*. Detay Yayıncılık.

Özsarı S. H. ve Karatana Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye’nin durumu. *J Kartal TR*, 24(2), 136-144.

Öztek, Z. (2001), Sağlık Kavramı ve Sağlık Hizmetleri, *Yeni Türkiye Dergisi*, 39, 294-295.

Tengilimoğlu, D. (Ed.) (2017). *Sağlık Turizmi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Turgu S. (2012). *Edirne İl Merkezinde Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Hasta Memnuniyeti ve Hekim İş Doyumu ile İlişkisinin Araştırılması*, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Edirne.